

**Passend Onderwijs....
en de verandering die het teweeg brengt
binnen onze ambulante dienst**

Esther van Meurs
Studentnummer 2150586
Fontys OSO Master
Special Educational Needs (M SEN)

Leerroute: Ambulant begeleider
Begeleiding door: Han Jaspers
Mei 2011

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Samenvatting	5
Inleiding	6
Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling	7
1.1 Aanleiding	7
1.2 Probleemverkenning	7
1.3 Doelstellingen	8
1.4 Onderzoeksvraag	9
1.5 Gewenste situatie	9
1.6 Wanneer ben ik tevreden?	9
Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing	10
2.1 Passend Onderwijs	10
2.1.1 Uitgangspunten	10
2.1.2 Consequenties voor de leerkrachten	11
2.2 Ambulante begeleiding	11
2.3 Veranderingen	13
Samenvatting	17
Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie	18
3.1 Onderzoeksvorm	18
3.2 Onderzoeksmethode	18
3.3 Onderzoeksinstrumenten	18
3.4 Validiteit en betrouwbaarheid van data	22
3.5 Triangulatie	22
3.6 Ethische kwesties	22
Hoofdstuk 4 Data-analyse en resultaten	24
4.1 Veranderingsproces	24
4.2 Behoeften van de klant	24
4.3 Ambulante begeleiding	29
Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen	30
5.1 Conclusies	30
5.1.1 Wat betekent Passend Onderwijs?	30

5.1.2 Hoe staan mijn collega's en ik in het veranderproces?	31
5.1.3 Wat zijn de behoeften van de klanten die rechtstreeks met de leerlingen werken?	31
5.1.4 Wat houdt ambulante begeleiding in, na de invoering van Passend Onderwijs?	32
5.2 Aanbevelingen	34
Hoofdstuk 6 Evaluatie van het onderzoek	37
6.1 Evaluatie ten aanzien van het proces	37
6.2 Reflectie op de onderzoeksopbrengsten	38
6.3 Reflectie op eigen leerproces	38
Nawoord	40
Literatuurlijst	41
Bijlagen	43
Bijlage 1: Vragenlijst leerkrachten en intern begeleiders	43

Voorwoord

Ambulant begeleider.....een functie waarvan ik een aantal jaar geleden niet had verwacht deze te vervullen. Toe aan een nieuwe uitdaging en vol enthousiasme stortte ik me twee jaar geleden op deze functie en begon ik aan de opleiding Master SEN ambulante begeleiding van Fontys OSO. Maar ambulant begeleider, wat houdt deze functie precies in, wat zijn mijn taken en rollen, hoe sta ik binnen de verschillende de organisaties, hoe communiceer ik met een groep mensen? Tijdens deze opleiding heb ik me de vaardigheden van een ambulant begeleider eigen gemaakt door het volgen van diverse modules. Twee jaar geleden wist ik nog niet dat de functie waar ik net in was gestapt en een opleiding voor volgde, wellicht en heel andere toekomst zou krijgen....

Met het afronden van mijn onderzoek nadert de opleiding de eindstreep.

Ik had de eindstreep niet gehaald zonder mijn steun en toeverlaat: Ronald. Het afgelopen jaar ben je met Thijs en Milou vaak op stap gegaan wanneer ik weer eens afgezonderd op de zolder achter de computer kroop. Jouw geduld en geloof in mij geeft mij energie. Je bent een kanjer!

Zonder mijn lieve collega's Miranda en Ingrid was dit onderzoek niet gelukt, dank jullie wel voor jullie steun, openheid en betrokkenheid!

Han Jespers, dank je voor de oprechte en intensieve begeleiding. Je zette me iedere keer weer aan het denken en begeleidde me richting het juiste spoor.

Last but not least, bedank ik de afstudeergroep: Eline, Serena en Monique, bedankt voor jullie eerlijkheid en betrokkenheid. Mede dankzij jullie aanwezigheid kijk ik met een glimlach terug naar onze bijeenkomsten.

"De ene verandering legt altijd de grondslag voor de verandering die erop volgt."
Machiavelli Florentijns staatsfilosoof (1469-1527)

Samenvatting

Mijn praktijkonderzoek richt zich op de gevolgen die de invoering van Passend Onderwijs heeft voor onze ambulante dienst. Voordat ik aan het onderzoek begon was voor mij en mijn twee collega's niet helder wat Passend Onderwijs zou kunnen betekenen voor onze toekomst.

Ik heb gekozen voor een actieonderzoek. Deze manier van onderzoeken past goed bij de nog onduidelijke uitkomst van het onderzoek. Mijn onderzoeksvraag en deelvragen hebben betrekking op onze eigen ambulante dienst, maar er zijn ongetwijfeld meer diensten die in hetzelfde veranderingsproces zitten. De fasen van betrokkenheid hebben mij geholpen om het veranderproces inzichtelijk te maken.

Na de literatuurstudie die ik heb verricht is duidelijk geworden wat Passend Onderwijs voor gevolgen zal hebben binnen het onderwijs en voor de ambulante begeleiding. Tijdens teamoverleg zijn de uitkomsten besproken. Hierna heb ik met behulp van de kleurdrukdenktest van Caluwé onderzocht op welke manier mijn collega's en ik binnen het veranderproces staan. Hierdoor werd de volgende stap duidelijk. Er is een vragenlijst opgesteld waarin leerkrachten en intern begeleiders hun behoeften in het begeleiden van zorgleerlingen konden aangeven. Na het analyseren van de uitkomst is er tijdens een teamoverleg een SWOT analyse gemaakt (Strengths, Weaknesses, Opportunities en Threats).

Door het nemen van stappen, evalueren, het plannen van de volgende stap en het analyseren van de opbrengsten heb ik in hoofdstuk 5 antwoord kunnen geven op de onderzoeksvraag zoals hij in hoofdstuk 1 staat omschreven.

Inleiding

Inmiddels ben ik 13 jaar werkzaam binnen het ZML onderwijs. Dit is onderwijs aan Zeer Moeilijk Lerende Kinderen. Ik ben begonnen als klassenassistente en na het behalen van mijn PABO- diploma ben ik jarenlang werkzaam geweest als leerkracht op de zelfde school. Twee jaar geleden ben ik gaan werken bij de ambulante dienst die verbonden is aan de ZMLK school. Onze dienst bestaat uit 3 ambulant begeleiders. Afgekort ook wel ab'ers genoemd. De 32 leerlingen die wij begeleiden hebben allemaal een cluster 3 indicatie. Met deze indicatie kunnen de leerlingen naar een ZMLK school, of ze kunnen met een leerlinggebonden financiering (ook wel 'het rugzakje' genoemd) naar een basisschool, een school voor speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs of een praktijkschool.

Aan het begin van dit schooljaar kreeg onze ambulante dienst steeds meer informatie binnen over de bezuinigingen die het Kabinet wil doorvoeren in het onderwijs; het afschaffen van 'het rugzakje' en de plannen voor de invoering van Passend Onderwijs. Omdat de plannen nog onzeker waren, waren wij er nog niet intensief mee bezig. Nu de plannen steeds concreter worden kunnen wij als dienst twee dingen doen: erop vertrouwen dat alles wel 'goed' zal komen en met oogkleppen op doorgaan met ons werk. Met het gevolg dat de toekomst door anderen voor ons bepaald zal gaan worden. Óf: we verdiepen ons in het begrip Passend Onderwijs en stellen ons proactief op. Met elkaar hebben wij gekozen voor het laatste.

Voor mij is dit een prachtig onderwerp voor mijn onderzoek. Het gaat over mijn eigen toekomst en de toekomst van de dienst. Een nuttiger onderwerp is er niet voor mij. Tijdens dit onderzoek wil ik me bekwamen in het begeleiden van het veranderingsproces en de drijvende kracht zijn. Ik zal mijn collega's steeds op de hoogte houden van alle ontwikkelingen binnen het onderzoek en iedere stap samen met hen nemen. Ik wil mij de theorieën die er zijn over veranderingsprocessen eigen maken en ons eigen proces, waar de dienst als het ware gedwongen in is gestapt, begeleiden richting een nieuwe situatie. Deze nieuwe situatie is erg onzeker: het kan betekenen dat wij als afzonderlijke druppels samenvoegen en als één druppel verder gaan, maar het kan ook gebeuren dat alle drie de druppels een eigen weg gaan volgen.

Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling

1.1 Aanleiding

Vorig schooljaar waren wij niet echt bezig met de aangekondigde bezuinigingen, de invoering van Passend Onderwijs en de gevolgen die dat mogelijk zou hebben voor de ambulante dienst. Wij hadden een afwachtede houding. Tot wij begin van dit schooljaar een bijeenkomst bijwoonden van ambulante begeleiders REC ZHM&N¹. Deze bijeenkomst had de passende titel: **Creëer je eigen toekomst**. Tijdens de bijeenkomst zijn wij geïnformeerd over Passend Onderwijs en de onzekere toekomst voor de ambulante begeleiders:

De bezuinigingen op Passend Onderwijs en de voornemens om de leerling-gebonden financiering, ook wel 'het rugzakje' genoemd, af te schaffen, zullen behoorlijke consequenties hebben voor het werk van ambulante begeleiders. Tot nu toe is het vanzelfsprekend dat de ambulante begeleider vanuit de rugzak wordt betaald. Met de invoering van Passend Onderwijs is het de vraag of er ambulante begeleider ingezet zal gaan worden in de begeleiding van een zorgleerling.

De informatie die wij op deze bijeenkomst kregen had een schokeffect op onze organisatie. Hiermee werd duidelijk dat de dienst een onzekere toekomst tegemoet gaat...

De invoering van Passend Onderwijs zorgt voor vragen: Wat houdt ambulante begeleiding eigenlijk in? Op welke manier zien de leerkrachten de begeleiding van de zorgleerlingen en welke rol zouden wij kunnen gaan spelen? Kunnen wij als dienst wel blijven bestaan?

1.2 Probleemverkenning

Boerman, R.² legt in het artikel "*Hoe een ambulante begeleider voor beweging zorgt*", uit dat ambulante begeleiding is ontstaan rond 1985 en vanaf die tijd een onstuimige ontwikkeling heeft doorgemaakt. In de eerste jaren stond bij de ambulante begeleiding vooral de directe, individuele leerlingbegeleiding centraal: een leraar van een school voor speciaal onderwijs kwam regelmatig langs op de basisschool van de leerling met een handicap. Deze leraar, de 'ambulante begeleider', nam de leerling apart in een kamertje en oefende lesstof waar deze individuele leerling moeite mee had. Al snel ontstond verzet: Op deze manier werd ambulante begeleiding niet effectief ingezet en werd er geen of onvoldoende verbinding met de groepsleraar en zijn of haar handelen gemaakt en het speciale van de leerling werd teveel benadrukt. In 1995 werd een aanzet gegeven tot de ambulante begeleider als coach. Nu, zestien jaar later, kan opnieuw een vraag gesteld worden: Sluit de huidige methodiek van ambulante

¹ Regionaal Expertise Centrum Zuid- Holland- Midden en Noord

² Boerman, R. *Hoe een ambulante begeleider voor beweging zorgt*. Zorgprimair, CNV-vakblad voor het primair en speciaal onderwijs (no.7/2007)

begeleiding wel voldoende aan bij de wensen en verwachtingen van het regulier onderwijs? De vragen vanuit scholen veranderen en de politieke context voorspelt een nog grotere omslag in het kader van Passend Onderwijs. Het primaat komt daarmee uitdrukkelijker bij de reguliere school te liggen, die de plicht krijgt om de speciale onderwijszorg voor iedere leerling met een zorgbehoefte te organiseren. Daarom is er een bezinning nodig op de vraag op welke wijze de ambulant begeleider zijn taken moet uitvoeren en op welke wijze de kwaliteiten van de ambulant begeleider op een effectieve wijze door een basisschool of een school voor voortgezet onderwijs kunnen worden aangewend.

De voorzieningen binnen het onderwijs zijn in 2004 geëvalueerd in de Tweede Kamer. Hierin werden een aantal knelpunten gesignaleerd: te veel leerlingen kunnen vanwege een stoornis, handicap of andere beperking niet 'gewoon' onderwijs volgen. Er zitten te veel kinderen thuis of staan op een wachtlijst om naar school te gaan. Er is sprake van te veel bureaucratie rond indicatiestelling en onvoldoende aansluiting en samenwerking tussen de deelsystemen. Te veel leerlingen krijgen in het huidige stelsel de stempel 'hulpbehoevend'. Sinds de invoering in 2003 steeg het aantal "rugzakkers" van 11.000 naar 39.000 leerlingen, zo schrijft minister van Onderwijs Marja Bijsterveldt op 31 januari aan de Tweede Kamer ³. In deze brief geeft zij aan welke drie uitgangspunten het kabinet hanteert voor de bezuiniging:

1. *Zoveel mogelijk schrappen in bureaucratie, projecten en aanvullende bekostiging.*
2. *Besparen door grotere klassen in het (voortgezet) speciaal onderwijs.*
3. *Minder uitgeven aan ambulante begeleiding.* In het nieuwe stelsel gaat het grootste deel van het resterende geld voor ambulante begeleiding naar de samenwerkingsverbanden. Het gaat om een bedrag van in totaal structureel 90,8 miljoen euro (een korting van gemiddeld 55%). Gedwongen ontslagen zijn helaas niet te vermijden.

Deze bezuinigingen zijn de basis voor Passend Onderwijs. Door de maatregelen worden de ambulante diensten en ambulant begeleiders gedwongen zich anders te positioneren.

1.3 Doelstellingen

- Het doel *van* het onderzoek is dat binnen onze dienst bekend is wat onze rol kan zijn binnen Passend Onderwijs.
- Het doel *in* het onderzoek is het begeleiden van mijn ambulante dienst tijdens het veranderingsproces dat Passend Onderwijs teweeg gaat brengen.

³ Brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Marja van Bijsterveldt-Vliegenthart aan De voorzitter van de tweede kamer.

1.4 Onderzoeksvraag

Wat zijn de afstemmingsmogelijkheden van mijn ambulante dienst binnen Passend Onderwijs en op welke manier kunnen wij een rol blijven vervullen?

Deelvragen:

1. *Wat betekent Passend Onderwijs?*
2. *Hoe staan mijn collega's en ik in het veranderproces?*
3. *Wat zijn de behoeften van de klanten die rechtstreeks met de leerlingen werken?*
4. *Wat houdt ambulante begeleiding in, na de invoering van Passend Onderwijs?*

1.5 Gewenste situatie

Met de invoering van Passend Onderwijs is onze dienst niet verzekerd van een toekomst. Ik wil met dit onderzoek het veranderingsproces, waartoe onze dienst door de invoering van Passend Onderwijs wordt genoodzaakt, begeleiden richting een nieuwe situatie. Ik hoop na dit onderzoek een beeld te hebben wat het werk van de ambulant begeleider kan zijn binnen Passend Onderwijs en of deze taak passend is voor mij persoonlijk.

1.6 Wanneer ben ik tevreden?

- Op persoonlijk niveau:
Binnen dit onderzoek zal ik reflecteren op mijn eigen opvattingen en competenties en die van mijn collega's. Ik wil me bekwamen in het begeleiden van het veranderingsproces en de drijvende kracht zijn. Hierbij zie ik vooral een informatieve en een coachende rol voor mezelf weggelegd. Het is voor mij een uitdaging om met verschillende partijen in gesprek te gaan als vertegenwoordiger van de dienst.
- Op niveau van de dienst:
Ik ben tevreden wanneer wij als een team onze nieuwe toekomst in beeld kunnen brengen. Zit er een toekomst in met z'n drieën of gaan wij afzonderlijk van elkaar verder?
- Op theoretisch niveau:
Om in te kunnen spelen op de ontwikkelingen binnen Passend Onderwijs is het van belang dat ik me verdiep in het uitgewerkte beleid en de gevolgen van deze invoering. Om het overgangsproces van de dienst goed te kunnen begeleiden maak ik gebruik van de theorie over het begeleiden van het veranderproces. Daarnaast verdiep ik mij in de manier waarop wij ons aanbod kunnen afstemmen op de klant en hierdoor nog meer klantgericht werken.

Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing

In dit hoofdstuk verken ik het begrip 'Passend Onderwijs' nader. Wat zijn bijvoorbeeld de uitgangspunten? Wat zijn de gevolgen voor de leerkrachten? Tevens beschrijf ik hoe de ambulante begeleiding van cluster 3 leerlingen er op dit moment uit ziet. Tot slot verwoord ik diverse theorieën over veranderingsprocessen.

2.1 Passend Onderwijs

Na de invoering van Passend Onderwijs is een van de grootste verschillen dat niet langer de minister in een wet zal gaan regelen hoe de extra zorg voor kinderen die dat nodig hebben er uit moet zien maar dat de schoolbesturen dat zelf gaan bepalen. De kern van Passend Onderwijs is het uitbreiden van de kansen op de beste ontwikkeling voor ieder kind. Het gaat om het leveren van maatwerk in het onderwijs voor zowel kinderen die extra zorg nodig hebben als ook voor de kinderen die zonder extra zorgondersteuning onderwijs volgen.⁴

2.1.1 Uitgangspunten

De volgende uitgangspunten zijn leidend bij de invoering van Passend Onderwijs:

- *Leerlingen krijgen zo goed mogelijk onderwijs.* Scholen krijgen een zorgplicht waardoor leerlingen een zo goed mogelijk passend onderwijsaanbod krijgen op de school van aanmelding of een andere school in de regio. Leerlingen met een beperking of een extra zorgbehoefte volgen op deze wijze het onderwijs dat zo veel mogelijk bij hen past, zodat zij later ook een passende plek in de samenleving kunnen vinden. Speciaal onderwijs blijft bestaan, met voldoende capaciteit voor bijna 70.000 kinderen. Passend onderwijs is dan ook geen inclusief onderwijs⁵. Zo min mogelijk kinderen zitten thuis.
- *Ouders zijn betrokken bij hun kind op school.* Ouders mogen van de school verwachten dat een zo passend mogelijke plek voor hun kind wordt aangeboden. Daar staat tegenover dat ze zelf meedenken over hoe zij hun kind het beste kunnen ondersteunen. Er is sprake van een werkbaar evenwicht tussen wat de ouders van de school verwachten en wat de school kan bieden.
- *Docenten zijn goed toegerust.* Docenten hebben voldoende bagage om te kunnen omgaan met verschillen tussen leerlingen. Docenten zijn in staat om te signaleren wanneer een leerling extra zorg nodig heeft. Als dat zo is, dan voorzien ze zelf in die behoefte of schakelen ze hulp in, zonder al te veel bureaucratie.

⁴ Bron: Ouders en Coö geraadpleegd op 5 januari 2011 <http://www.ouders.net/school-en-thuis/passend-onderwijs.html>.

⁵ Inclusief onderwijs is onderwijs in een school waarin alle leerlingen met hun individuele verschillen een plaats vinden. (Ruijsenaers, 1996).

- *Scholen werken samen met jeugdzorg en gemeenten.* Scholen kunnen zich zo veel mogelijk op hun kerntaak richten: goed onderwijs geven. De extra ondersteuning voor leerlingen met een beperking of met een extra zorgbehoefte moet goed afgestemd zijn op de ondersteuning vanuit het bredere (jeugd)zorgdomein die gemeenten bieden in het kader van jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning en toeleiding naar de arbeidsmarkt: één kind, één gezin, één plan.
- *Doelmatige investeringen.* De besteding van geld is transparant en de resultaten zijn zichtbaar in de klas. De bureaucratie is tot een minimum beperkt.⁶

2.1.2 Consequenties voor de leerkrachten

“Niets bepaalt de kwaliteit van het onderwijs zo sterk als de kwaliteit van de docent.” Zo zegt minister van onderwijs M. Bijsterveldt in haar beleidsbrief ⁷ aan de Tweede Kamer. Docenten willen een veilige omgeving bieden en het beste halen uit de kinderen die hen zijn toevertrouwd. Hoe kan de kwaliteit van het onderwijs versterkt worden en tegelijkertijd het beste uit alle leerlingen worden gehaald? Het kabinet zal investeren in het onderwijs. Zij wil de kwaliteit van het onderwijs verhogen door scholen en leraren beter toe te rusten in het omgaan met verschillende soorten leerlingen. Van docenten wordt verwacht dat zij voldoen aan de vastgelegde bekwaamheidseisen. Zo wordt bijvoorbeeld van de leerkracht verwacht dat hij kan differentiëren en kan afstemmen op verschillende onderwijsbehoeften en leerproblemen van individuele leerlingen. Volgens de minister hoort het bij de professionaliteit van docenten om de eigen bekwaamheid te onderhouden en indien nodig uit te breiden.

2.2 Ambulante begeleiding: het heden

Sinds de invoering van de leerlinggebonden financiering (de rugzak), kunnen de ouders van een kind met een handicap, langdurige ziekte of beperking, kiezen voor speciaal of regulier onderwijs.

Hierdoor is het mogelijk om een leerling met een beperking, naar een school te laten gaan, in de buurt waar het opgroeit.

Onze dienst werkt vanuit een ZMLK school. Dit is een school voor Zeer Moeilijk Lerende Kinderen. De leerlingen op deze school hebben een cluster 3 indicatie.

⁶ Bron Ouders en Coö geraadpleegd op 5 januari 2011 <http://www.ouders.net/school-en-thuis/passend-onderwijs.html>.

⁷ Brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Marja van Bijsterveldt-Vliegenthart aan De voorzitter van de tweede kamer. Deze brief heeft de ambulante dienst doorgestuurd gekregen door de coordinator van het REC ZHM en door onze directeur op 16 november 2010

In figuur 1 is te lezen wanneer een leerling in aanmerking kan komen voor een ZML/ cluster 3 -indicatie⁸

Wanneer er sprake is van een:	Hetgeen blijkt uit:
Stoornis/ beperking	Geschat IQ < 20 of een IQ tussen 20-35 met medische of gedragsproblemen
Onderwijsbeperking	Hoeft niet te worden aangetoond
Ontoereikende zorgstructuur	Hoeft niet te worden aangetoond
Stoornis/ beperking	IQ tussen 55-70: een gediagnosticeerde bijkomende stoornis die het leren ernstig bemoeilijkt
Onderwijsbeperking	Bij een IQ < 55: hoeft niet te worden aangetoond Bij een IQ tussen 55-70: zeer geringe sociale redzaamheid en zeer geringe vorderingen
Ontoereikende zorgstructuur	Bij een IQ < 55: hoeft niet te worden aangetoond Bij een IQ tussen 55-70: onvoldoende effect van de zorg

Figuur 1: criteria indicatie cluster 3 leerling

Wanneer een leerling met een verstandelijke beperking belemmeringen ondervindt bij het volgen van onderwijs, zal onze ambulante dienst d.m.v. het overdragen van inzicht, kennis en vaardigheden, de school begeleiden. Wij streven naar een klantvriendelijke en vraaggestuurde dienstverlening.

Onze dienst begeleidt op dit moment 15 leerlingen in het reguliere basisonderwijs, 6 in het speciaal basisonderwijs en 11 leerlingen binnen het praktijk onderwijs. Ondanks dat de dienst zich niet richtte op Passend Onderwijs, zijn er wel ontwikkelingen geweest. De taken en rollen zijn in de loop der tijd veranderd. Onze dienst richt zich nu vooral op de onderstaande punten die volgens Vijfeijken en Teurlings⁹ passen bij de ambulant begeleider van dit moment:

- Het coachen van individuele leerkrachten in het begeleiden van leerlingen, gericht op de handelingsverlegenheid van de leerkrachten
- Het hanteren van het principe van 'scaffolding', dat wil zeggen het bieden van ondersteuning, die erop gericht is 'jezelf als ab'er (ambulant begeleider) overbodig te maken'.
- Het ondersteunen van leerkrachtenteams en scholen bij het bieden van zorg en van een passend ondersteuningsaanbod voor leerlingen.
- Het verzorgen van lezingen, cursussen en trainingen voor groepen van leerkrachten.
- Het ontwikkelen van cursussen, modulen en trainingen.

⁸ Bron: ouders en rugzak. Geraadpleegd op 1 maart 2011.

<http://www.50tienoudersenrugzak.nl/oudersenrugzak/indicatiestelling>

⁹ Vijfeijken, M & Teurlings, C (2010) Ambulant begeleiders *Op zoek naar nieuwe taken en rollen*, Tilburg IVA beleidsonderzoek en advies.

2.3 Veranderingen

"De ene verandering legt altijd de grondslag voor de verandering die erop volgt."

Machiavelli Florentijns staatsfilosoof (1469-1527)

Wanneer een leerling met een cluster 3 indicatie nu naar het regulier onderwijs gaat, krijgt deze leerling vanuit de rugzak de middelen en extra begeleiding die hij nodig heeft. Hierbij is ambulante begeleiding automatisch inbegrepen. In het nieuwe stelsel wordt er 55% bezuinigd op de ambulante begeleiding. De resterende 45 % gaat naar de samenwerkingsverbanden. Voor de ab'ers betekent dit veel onduidelijkheid en onzekerheid. Niemand heeft baanzekerheid voor de toekomst.

Passend Onderwijs zal zorgen voor een grote verandering binnen het gehele onderwijs en de ambulante dienst zal mee moeten veranderen.

In de literatuur en op internet zijn veel theorieën over veranderprocessen geschreven. Vorig jaar heb ik bij de module "Ambulant begeleider en veranderingsprocessen" kennism gemaakt met "Het betrokkenheidsmodel (CBAM¹⁰)".

Dit model richt zich op iedereen die met veranderingen te maken heeft: beleidsmakers, onderwijsmanagers, docenten, studenten, etc. Het model gaat er vanuit dat mensen die een verandering ondergaan tijdens de verschillende fasen in het proces verschillende vragen, zorgen en gevoelens hebben.

Het model identificeert zeven "stages of concern", oftewel zeven fasen van betrokkenheid¹¹. Ik heb de fasen passend gemaakt voor 'de ambulant begeleider'.

0 **Bewustwording:**

De betrokkene vertoont weinig betrokkenheid op de vernieuwing, heeft er weinig of geen belangstelling voor of weet weinig over de vernieuwing.

1 **Informeren:** resultaat is **Persoonlijke betrokkenheid:**

De ambulant begeleider is geïnteresseerd in wijzigingen die zullen optreden in zijn persoonlijke werksituatie, in de wijze waarop hij zijn dagelijks werk moet voorbereiden, in de tijd die nodig zal zijn om de vernieuwing te realiseren; hij wil ook de kans krijgen om informatie over de vernieuwing te bestuderen en/of te bespreken en wil weten hoe collega's zich voelen en wat ze allemaal doen.

2 **Oriënteren:** resultaat is men ziet de **Consequenties:**

Als ambulant begeleider wil men zich vergewissen van de mogelijkheden van de vernieuwing uitgaande van een bepaalde klant (klant= school, ouders, leerling) waarmee men enige ervaring heeft. Men wil een aanduiding over de waarde van de vernieuwing voor de klant.

¹⁰ Concerns Based Adoption Model

¹¹ Betrokkenheidsmodel Van den Berg KPC groep [www.onderwijsinontwikkeling.nl/.../Betrokkenheidsmodel-van-de-Berg-\(Ik-taak-ander-betrokkenheid\).html](http://www.onderwijsinontwikkeling.nl/.../Betrokkenheidsmodel-van-de-Berg-(Ik-taak-ander-betrokkenheid).html)

3 Voorbereiden: resultaat is **Beheersing:**

De aandacht is vooral gericht op de dagelijkse taken en het zo goed mogelijk concreet realiseren van de vernieuwing. Men is op de eerste plaats gericht op het oplossen van praktische problemen die zich vrij regelmatig aanbieden.

4 Experimenteren: resultaat is **Samenwerken met collega's:**

De zorg is op de eerste plaats gericht op de samenwerking met collega's met het oog op een betere implementatie van de vernieuwing; men vindt gesprekken en coördinatie met collega's belangrijk.

5 Experimenteren: resultaat is **Herziening op basis van ervaring met de klant:**

Men is gericht op een herziening c.q. wijziging van de vernieuwing voor zover dit kan op basis van reacties van klanten en op basis van concrete resultaten met klanten.

6 Gebruiken: resultaat is doorgaande **Herziening:**

Men heeft min of meer concrete wijzigingen op het oog en men zou deze in de praktijk willen realiseren; of men ziet duidelijk alternatieven om de huidige vernieuwing te vervangen.

Door de theorie van de fasen van betrokkenheid, ben ik mij ervan bewust dat het belangrijk is te beseffen in welke fase het veranderingsproces zich bevindt en doelbewust de interventies daarop af te stemmen. De fasen zijn voor mij een handvat om samen met mijn collega's het veranderingsproces te doorlopen

Mijn onderzoek gaat over het omgaan met verandering. Koeleman (2003) geeft aan dat veranderingen alleen tot stand komen als de *mensen* in de organisatie willen veranderen. Essentieel hierin is een verandergerichte houding. Er zijn volgens Caluwé (2006) vijf fundamenteel verschillende manieren van denken over veranderingen. De vijf manieren van denken verschillen sterk in de veronderstelling die men heeft over waarom en hoe mensen veranderen. Elke manier van denken heeft een kleur gekregen. De theorie van Caluwé helpt mij om gedrag en reacties van mijn collega's te kunnen herkaderen. Dit geeft mij handvatten hoe daarmee om te gaan (interventies). In onderstaande figuren¹² is te lezen welke eigenschappen bij de kleur passen en hoe zich dit verhoudt tot het omgaan met veranderingen.

¹² Caluwé, I & Vermaak, H. (2006) *Leren veranderen, een handboek voor de veranderekundige*. Kluwer.

Figuur 2.1	De kleuren in steekwoorden
Geeldruk	de macht: de zon, het vuur • politiek • organisatiestructuur • invloed / macht / gezag VB MR , je mag niet roken in de klas
Blauwdruk	blauwdruk maken • de uitkomst staat van te voren vast, is goed te omschrijven en te garanderen • van te voren gemaakt ontwerp dat wordt geïmplementeerd • organisatie • dingen regelen VB roosters, lokalen
Rooddruk	kleur van het menselijk bloed • de mens moet worden beïnvloed, verleid en uitgelokt • mensen, de mens centraal • human resource management • gevoelens VB personeelszorg, IPB
Groendruk	groeien zoals het groen in de natuur • leren, leervermogen • ontwikkeling • (zelf)reflectie • (persoonlijke) groei VB professionalisering, didactiek
Witdruk	omvat alle kleuren • ruimte bieden voor invulling, alles is nog open • zelforganisatie / evolutiedenken • creativiteit • niet van te voren inkleuren VB bottom up organiseren

Figuur 2.2:	Dingen/mensen zullen veranderen, als je.....
Geeldruk	• belangen bij elkaar kunt brengen • ze kunt dwingen tot het innemen van (bepaalde) standpunten/meningen • win-win situaties kunt creëren/coalities kunt vormen • de voordelen kunt laten zien van bepaalde opvattingen (macht, status, invloed) • de neuzen kunt richten Het dominant denken van de veranderaar is: hou rekening met het conglomeraat van belangen, partijen en actoren. Veranderaars moeten sensitief zijn voor politieke processen, voor de (verborgen) macht en moeten actief coalities en compromissen kunnen sluiten.
Blauwdruk	• van tevoren een duidelijk resultaat/doel formuleert • een goed stappenplan maakt van A naar B • de stappen goed monitort en op basis daarvan bijstuurt • alles zoveel mogelijk stabiel houdt en beheerst • de complexiteit zoveel mogelijk reduceert Het dominant denken van de veranderaar is: denk, plan en organiseer eerst. Houd de afgesproken uitkomst steeds voor ogen en beheers het geplande proces.
Rooddruk	• mensen op de juiste manier prikkelt, bijvoorbeeld door straf- of lokmiddelen • geavanceerde HRM-instrumenten inzet voor belonen, motiveren, promoveren, status • mensen iets teruggeeft voor wat zij jou geven Het motto wat hierbij past is om het beste uit de mensen te halen, om organisaties mooier te maken en als team te opereren. We doen het samen.
Groendruk	• ze bewust maakt van nieuwe zienswijzen/eigen tekortkomingen (bewust onbekwaam) • ze kunt motiveren om nieuwe dingen te zien/te leren/te kunnen • geschikte gezamenlijke leersituaties kunt creëren Het dominante denken van de veranderaar is: mensen motiveren om te willen leren met elkaar en van elkaar teneinde permanent lerende groepen te krijgen die openstaan naar buiten en naar anderen
Witdruk	• uitgaat van de wil en wens en de 'natuurlijke weg' van de mens zelf, betekenis toevoegt • de eigen energie van mensen laat komen • dynamiek/complexiteit wilt zien • eventuele blokkades wegneemt • symbolen en rituelen gebruikt Het dominante denken van de veranderaar is: neem goed waar wat er aan beweging en verandering is; maak dingen los, laat ze gaan en dynamiseer ze.

Samenvatting

Met de invoering van Passend Onderwijs zal 'de rugzak' verdwijnen en de inzet van ambulante begeleiding niet meer vanzelfsprekend zijn. Hierdoor zullen veel ab'ers hun baan wellicht verliezen. Er zal met de invoering van Passend Onderwijs nogal wat van de leerkrachten gevraagd gaan worden. Zij moeten maatwerk leveren, waarbij ze gedifferentieerd kunnen werken met de leerlingen. Daarnaast wordt van hen verwacht dat ze in staat zijn om te signaleren wanneer een leerling extra zorg nodig heeft. De behoeften van de leerkrachten kunnen daardoor veranderen. Het accent van de begeleiding van zorgleerlingen zal verlegd moeten worden, wil je aan deze behoeften kunnen voldoen. Hiermee kan de ambulant begeleider een andere rol hebben in de begeleiding en zich meer gaan richten op het coachen van de leerkrachten. Het kleurdrukdenken van Caluwé geeft helderheid over de manier waarop mijn collega's en ik in het veranderingsproces staan en op welke gebieden wij ons verder kunnen gaan ontwikkelen. De fasen van betrokkenheid hanteer ik als leidraad om samen met mijn collega's het proces te doorlopen.

Het onderzoek dat ik uitvoer is een praktijkonderzoek. Harinck (2010) geeft aan dat het praktijkgerichte onderzoek primair gericht is op in de maatschappij levende vragen of verlegenheidsituaties. De kracht van praktijkonderzoek is het onderzoeken en handelen effectief op elkaar af te stemmen. In dit hoofdstuk beschrijf ik welke onderzoeksvorm en methode ik gebruik. Daarbij beschrijf ik welke instrumenten ik inzet om antwoord te kunnen geven op de deelvragen. Tot slot beschrijf ik in hoofdstuk 3 hoe ik tijdens mijn onderzoek rekening houd met ethische kwesties en omga met validiteit.

3.1 Onderzoeksvorm

De vorm van mijn onderzoek is een actie-onderzoek. Actie-onderzoek als methode voor onderwijsontwikkeling gaat uit van een algemeen idee over de gewenste verandering (Ponte, 2003).

Het is een interactieve manier van onderzoeken: al handelend probeert de onderzoeker na te gaan of zijn handelen het gewenste effect oplevert. Het grote verschil van actie-onderzoek met de overige vormen is dat de onderzoeker zich niet buiten het te onderzoeken systeem plaatst, maar juist in het middelpunt gaat staan. Ik zie het als een voordeel dat ik als actieonderzoeker zo direct betrokken ben: ik krijg hierdoor direct zicht op het probleemgebied en alles wat daar mee te maken heeft. Tevens heb ik zicht op de ontwikkelingen en beleidsmaatregelen die gelijktijdig plaats vinden, en mochten ze van invloed zijn op het onderzoek dan kan ik daar direct op reageren en naar handelen.

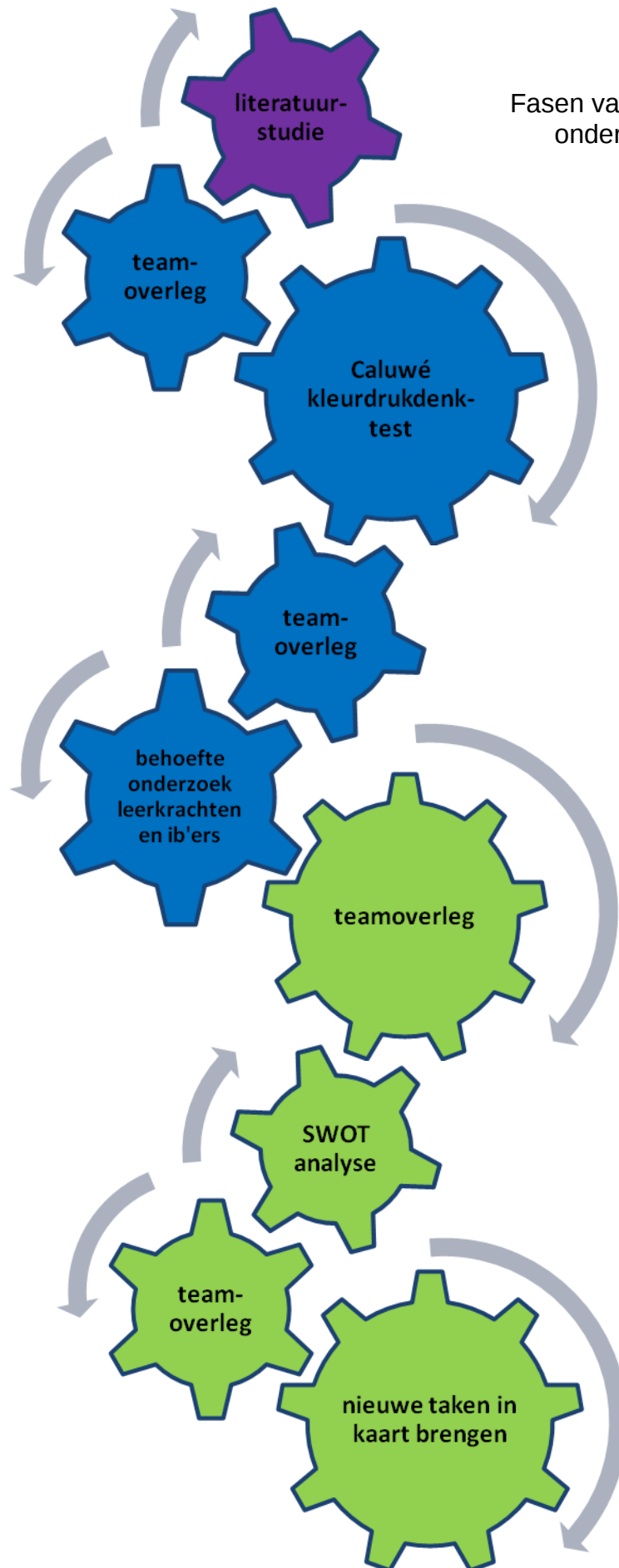
3.2 Onderzoeksmethode

Als hoofdvraag heb ik een beschrijvende onderzoeksvraag. De 'Survey-onderzoeksmethode' sluit hierbij aan. Deze methode is gericht op de vraag hoe mensen ergens over denken, wat ze ergens van vinden, hoe ze handelen, wanneer en wat ze doen (Harinck 2010).

3.3 Onderzoeksinstrumenten

De Fasen van Betrokkenheid hebben mij geholpen om het veranderproces inzichtelijk te maken. In onderstaande figuur 3 is te zien welke instrumenten ik tijdens de verschillende fasen heb gebruikt om antwoord te kunnen geven op de verschillende deelvragen.

Figuur 3:
Fasen van betrokkenheid en
onderzoeksinstrumenten

Instrument	Literatuurstudie
Fase van betrokkenheid	Informereren
Literatuurstudie waarbij ik de volgende deelvragen verken:	
Wat betekent Passend Onderwijs?	Hoofdstuk 2.1
Wat houdt ambulante begeleiding nu in?	Hoofdstuk 2.2
Wat houdt ambulante begeleiding in na de invoering van Passend Onderwijs?	Hoofdstuk 5.1.4
Hoe staan mijn collega's en ik in het veranderproces?	Hoofdstuk 2.3

Instrument	Teamoverleg
Fase van betrokkenheid	Oriënteren
Alle verzamelde informatie uit de literatuurstudie wordt tijdens teamoverleg overgedragen aan mijn twee collega's.	

Instrument	Caluwé kleurdrukdenk- test
Fase van betrokkenheid	Oriënteren
De test van Caluwé (http://www.che.nl/users/jcv/kleur/) geeft inzicht in de manier van denken en handelen tijdens het veranderingsproces.	

Instrument	Teamoverleg
Fase van betrokkenheid	Oriënteren
De uitslag van de kleurdrukdenktest wordt besproken. Hieruit is naar voren gekomen dat de hoofdkleuren van ons team: rood, wit en groen zijn. De kleuren blauw en geel komen nauwelijks voor. Ons team mist ondernemerschap en planmatig handelen. Hier gaan wij als team mee aan de slag. Er wordt een vragenlijst opgesteld voor het behoefteonderzoek en we plannen het opstellen van een SWOT analyse. Dit zijn typische activiteiten die horen bij de kleuren blauw en geel.	

Instrument	Behoefteonderzoek
Fase van betrokkenheid	Oriënteren
Door middel van een vragenlijst stellen wij vast wat de behoeften zijn van ib'ers en leerkrachten in de begeleiding van zorgleerlingen.	

Instrument	Teamoverleg
Fase van betrokkenheid	Vorbereiden
Tijdens het teamoverleg worden de uitkomsten van de vragenlijst besproken en bespreken we welke mogelijkheden hieruit voort kunnen komen.	

Instrument	SWOT analyse
Fase van betrokkenheid	Vorbereiden
De letters SWOT staan voor Strenghts, Weaknesses, Opportunities en Threats. Door deze analyse wordt duidelijk welke sterke punten de dienst heeft, aan welke zwakke punten gewerkt kan worden, welke bedreigingen van buitenaf meespelen en welke kansen er zijn.	

Instrument	Teamoverleg
Fase van betrokkenheid	Vorbereiden
Tijdens het teamoverleg bespreken we welke plannen we gaan maken voor de komende periode.	

Instrument	Plan van aanpak
Fase van betrokkenheid	Vorbereiden
Aan de hand van de SWOT analyse en de uitkomsten van de literatuurstudie en kleurdrukdenk- test maken wij voor de dienst een plan van aanpak. Hierin verwerken we de nieuwe taken en rollen voor de ambulante dienst.	

3.4 Validiteit en betrouwbaarheid van data

Met betrouwbaarheid wordt bedoeld 'de nauwkeurigheid'. Met validiteit wordt bedoeld 'is de uitslag geldig, klopt het beeld' (Harinck, 2010). Ik heb de principes van betrouwbaarheid en validiteit gebruikt bij het kritisch opstellen van mijn vragenlijst. De vragenlijst is mede door mijn collega's samengesteld en 'uitgetest' bij een aantal critical friends die in het onderwijs als leerkracht en/ of intern begeleider werken.

3.5 Triangulatie

Kallenberg (2010) geeft aan dat Triangulatie betekent dat je in je onderzoek verschillende invalshoeken belicht, om de validiteit te verhogen. Om het veranderingsproces van de dienst goed te kunnen begeleiden heeft er om de week een teamoverleg plaats gevonden. Tijdens dit overleg is de theorie over Passend Onderwijs en veranderingsprocessen besproken. De kleurdrukdenk-test geeft inzicht in het persoonlijk denken en handelen tijdens veranderingen.

3.6 Ethische kwesties

Ethisch handelen gaat over wat je 'hoort' te doen. In de reader Leer- en onderzoekslijn staan zes principes voor ethische reflectie op het praktijkonderzoek uitgewerkt die handvatten geven bij de praktische uitwerking. Bij ieder principe heb ik aandachtspunten voor mezelf genoteerd, zodat ik alle principes steeds bewaak en respecteer.

Vertrouwen, bedrog en zelfbedrog

- Onderzoeksgroep informeren
- Afspraken nakomen
- Met regelmaat bespreken van meesterstuk met medestudenten, docent en critical friends om bedrog, zelfbedrog en slordigheid te voorkomen

Zorgvuldigheid en nalatigheid

- Toestemming van de leiding van de school/ scholen
- Het doel van het onderzoek duidelijk maken aan betrokkenen
- Verstrekte informatie is relevant en begrijpelijk
- Anonimiteit
- Goede planning en houden aan afspraken

Volledigheid en selectiviteit

- Alle uitkomsten en resultaten tellen mee

Concurrentie en collegialiteit

- Loyaliteit om medestudenten te helpen
- Respect voor ieders eigenheid

Publiceren, auteurschap en geheimhouding

- Correcte informatie publiceren
- Geen geheimhouding van resultaten

Onderzoek in opdracht

- Eigenaar blijven van het onderzoek

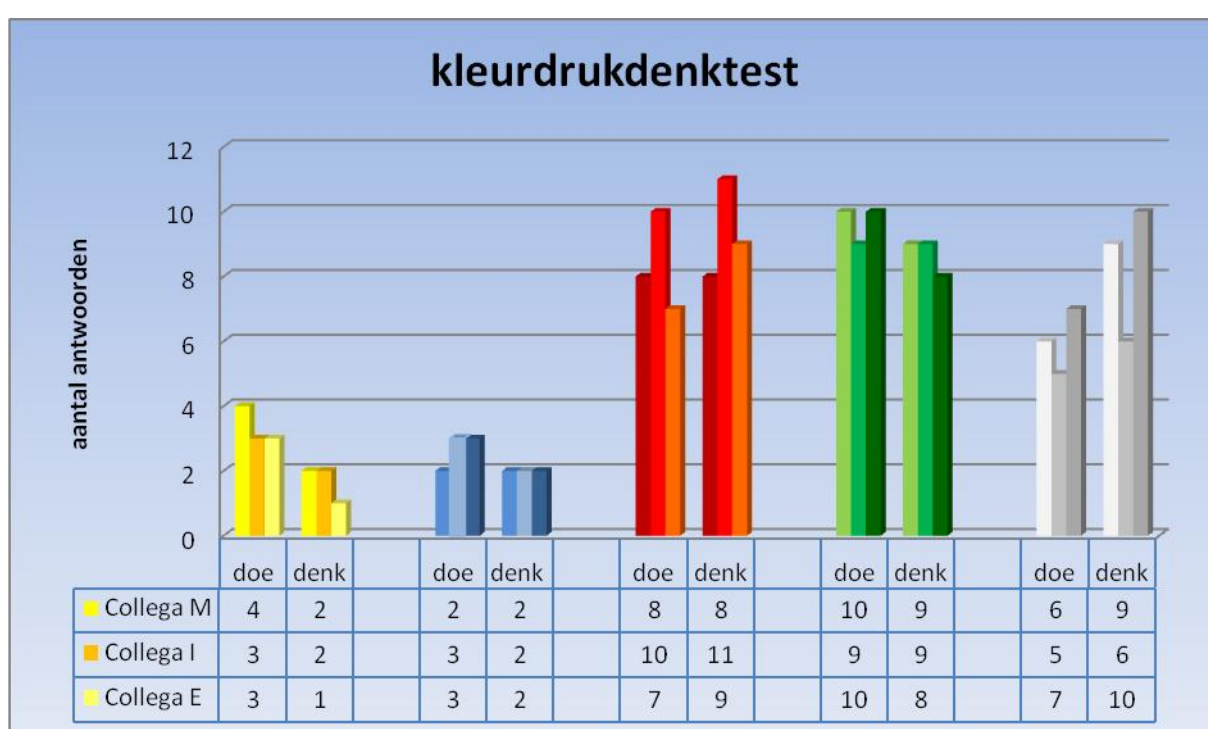
N.B in het belang van anonimiteit heb ik besloten in het onderzoek geen namen van scholen en personen te vermelden van wie ik de vragenlijst heb afgenomen.

4.1 Veranderproces

Hieronder is de uitslag van de kleurdenktest van Caluwé te zien, die mijn collega's en ik afzonderlijk van elkaar hebben ingevuld op de website

<http://www.che.nl/users/jcv/kleur/>.

Op de verticale lijn is het aantal antwoorden af te lezen. Dit betekent dat wanneer de maatstaaf tot 4 loopt, vier antwoorden zijn gegeven die passen bij het kleurdrukdenken in de kleur geel.

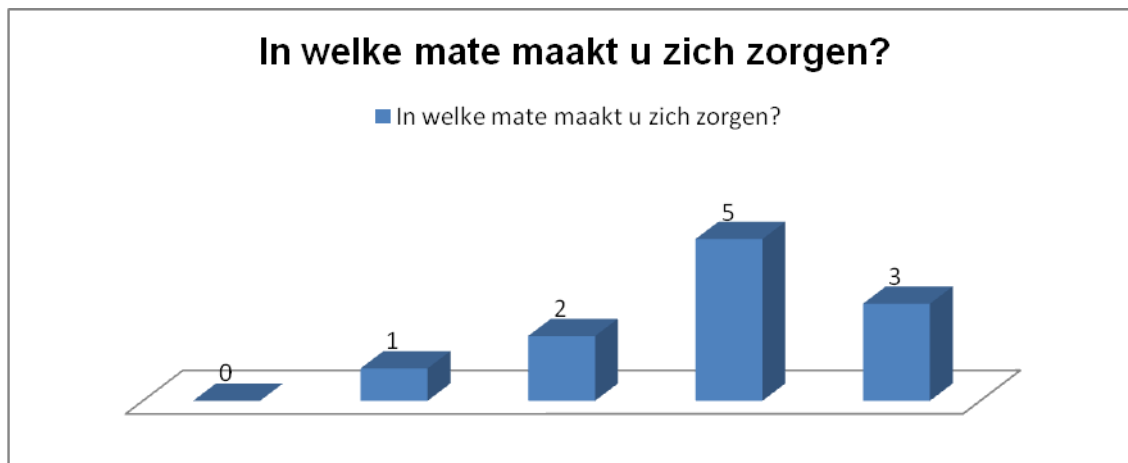

Figuur 4.1 Caluwé kleurdrukdenk- test

Uit deze test blijkt dat de hoofdkleuren van ons team: rood, groen en wit zijn. De kleuren geel en blauw zijn in veel mindere mate aanwezig.

4.2 Behoeften van de klant

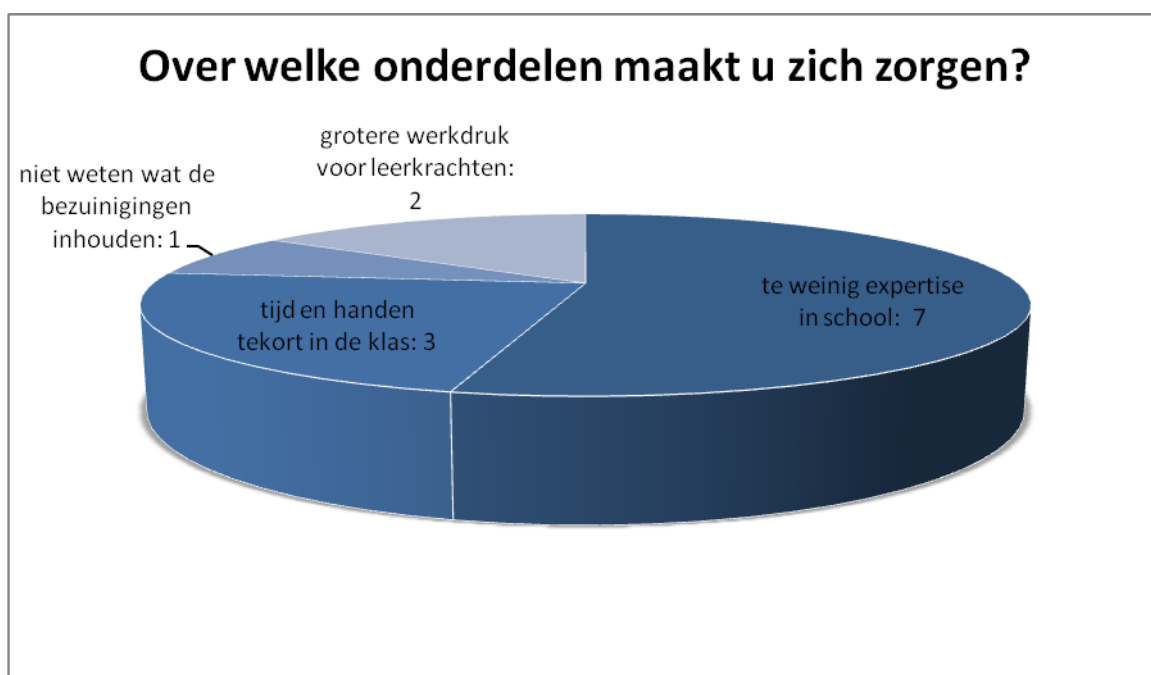
Van de 35 vragenlijsten (bijlage 1) die naar intern begeleiders (ib'ers) en leerkrachten zijn verstuurd, zijn er 11 ingevuld teruggestuurd. Hiervan zijn zes personen ib'er en de overige vijf zijn leerkracht. Drie ib'ers hebben aangegeven dat de leerkrachten bij hen op school de vragenlijst niet hebben ingevuld, omdat ze niet bezig zijn met Passend Onderwijs en de gevolgen hiervan.

Figuur 4.2 in welke mate maakt u zich zorgen

Geen zorgen 0 0 0 0 0 veel zorgen

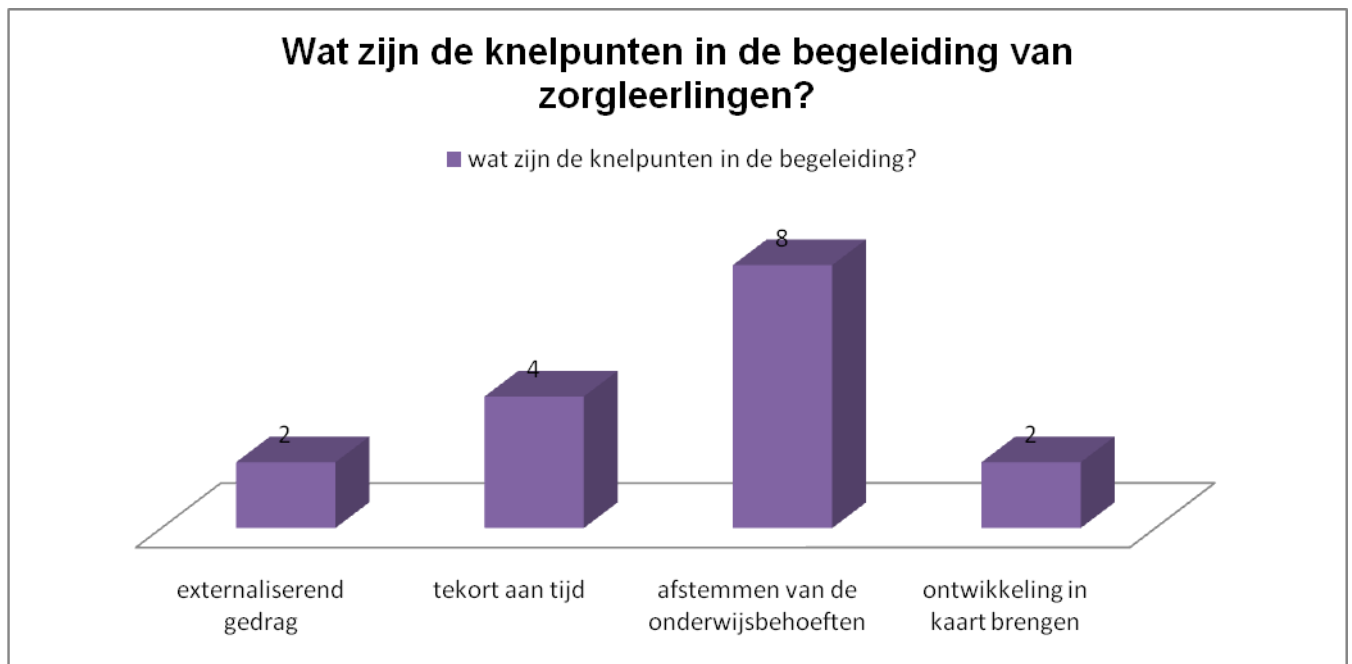
Uit deze vraag blijkt dat er niemand is die zich geen zorgen maakt. Één leerkracht geeft aan dat hij zich niet zoveel zorgen maakt. De rest maakt zich gemiddeld tot veel zorgen.

Figuur 4.3 over welke onderdelen maakt u zich zorgen

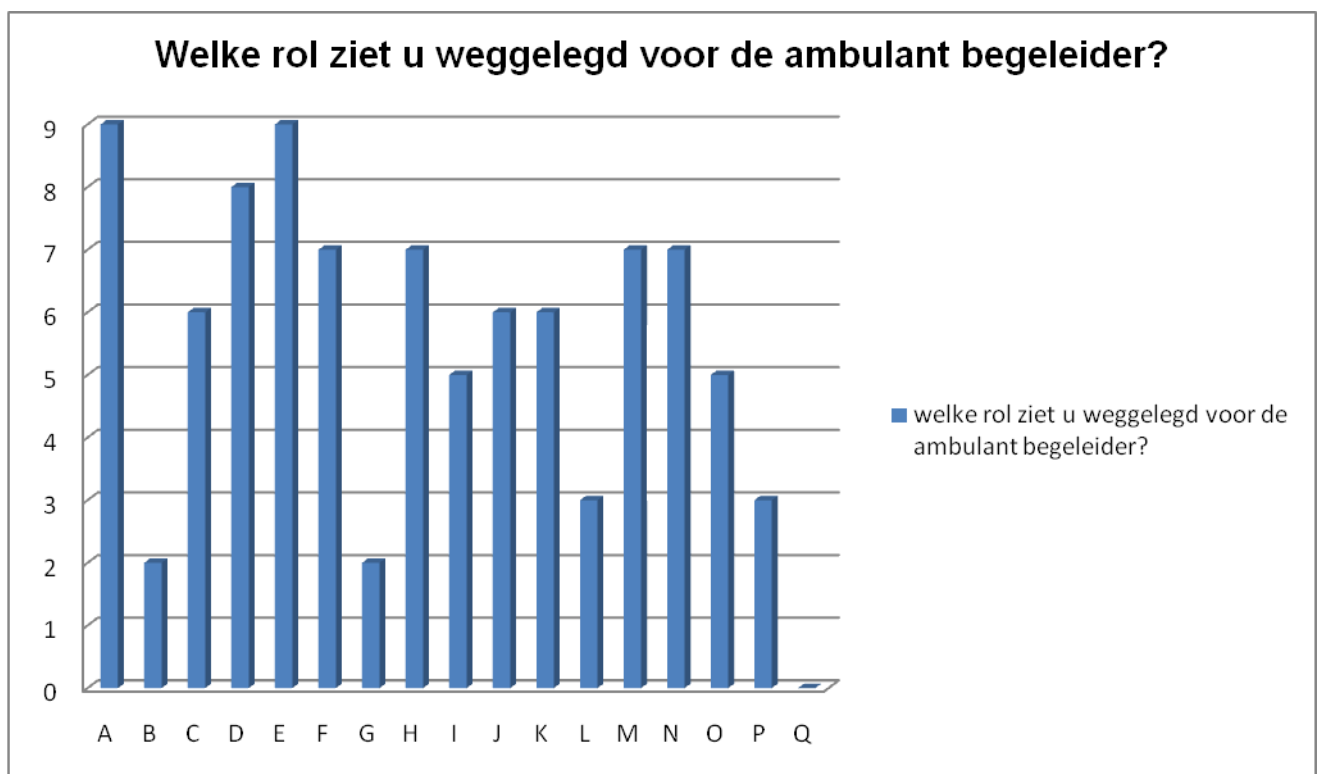
Tien personen hebben één antwoord gegeven op deze vraag. Één persoon heeft aangegeven dat ze zich over twee onderdelen het meest zorgen maakt.

Het onderdeel waar leerkrachten en ib'ers zich de meeste zorgen over maken is dat er te weinig expertise is binnen de school. Verder is duidelijk dat er tijd tekort is en te weinig handen om de leerlingen alle aandacht te kunnen geven die ze nodig hebben.

Figuur 4.4 knelpunten in begeleiding

Op deze vraag hebben een aantal personen meerdere antwoorden gegeven. Bijna iedereen geeft bij deze vraag aan dat een knelpunt in de begeleiding is; het afstemmen van de onderwijsbehoeften. Daarnaast is tijd het grootste knelpunt.

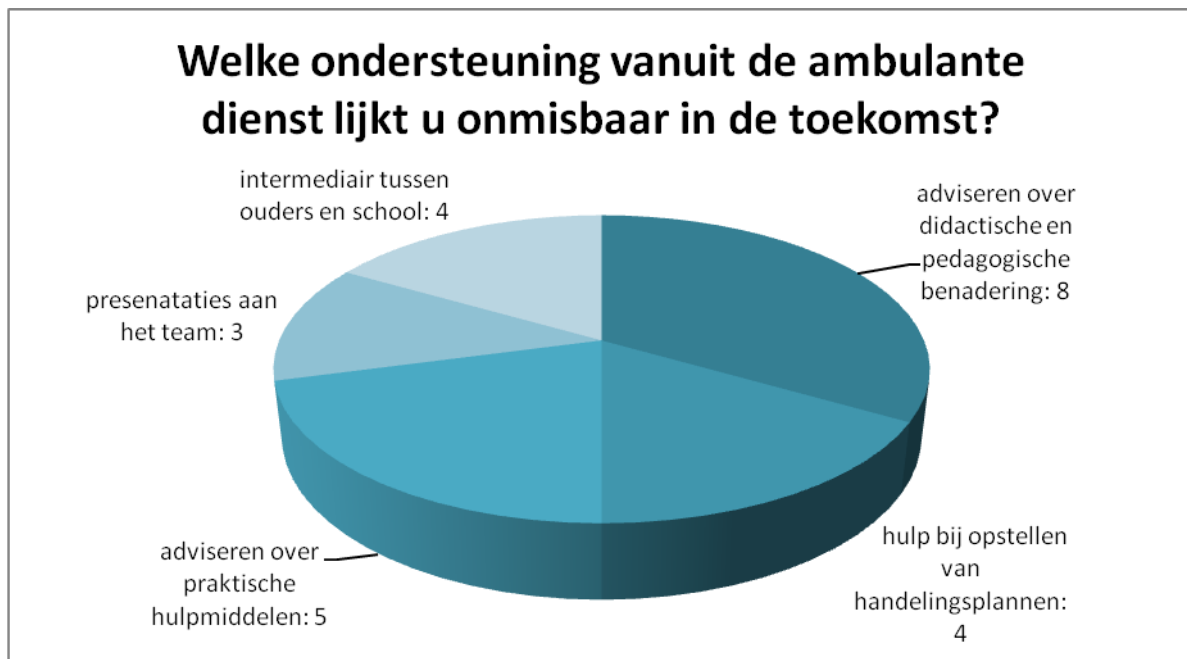

Figuur 4.5 toekomstige rol ab'er

(Bij deze vraag was het mogelijk om meerdere rollen aan te kruisen.)

- A. Onderzoek naar de behoeften en mogelijkheden van de leerling, d.m.v. klassenbezoek en gerichte observaties;
- B. Onderhouden van contacten met de leerling via het voeren van korte gesprekjes tijdens het klassenbezoek.
- C. Adviseren over de pedagogische aanpak;
- D. Het adviseren over mogelijke didactische en pedagogische benaderingen;
- E. Het geven van informatie over wettelijke mogelijkheden, faciliteiten, hulpmiddelen en onderwijsmogelijkheden;
- F. Het adviseren over gebruik van aangepaste programma's en leermiddelen
- G. Het helpen bij het volgen en in kaart brengen van de ontwikkeling van de leerling (toetsmogelijkheden/leerlingvolgsysteem);
- H. Een intermediair zijn tussen leraren ouders/verzorgers, beroepsopvoeders en hulpverlenende instanties;
- I. Het informeren en adviseren van school en ouders bij schoolkeuze, in het geval van schoolwisseling;
- J. Het aanwezig zijn bij diverse overlegmomenten op school (klein overleg, intern overleg, groot overleg);
- K. Het verzorgen van de verslaglegging van deze overlegmomenten;
- L. Het desgewenst aanbieden en verzorgen van een rondleiding op de zmlk school
- M. Het ondersteunen bij het opstellen van het handelingsplan;
- N. Het aansturen van het proces rond de herindicatie;
- O. Meedenken over de toekomstmogelijkheden van de betrokken leerling;
- P. presentaties aan het team met betrekking tot:
 - Algemene voorlichting voorafgaand aan de plaatsing van een leerling;
 - Aan een thema gerelateerde onderwerpen, bv Downsyndroom, zelfstandig werken
- Q. anders nl.....

De bevroagde leerkrachten en intern begeleiders zien in de toekomst allemaal een rol weggelegd voor de ambulant begeleider. Zij zien vooral een rol voor ons weggelegd in de vorm van: Onderzoek naar de behoeften en mogelijkheden van de leerling, Het geven van informatie over wettelijke mogelijkheden, faciliteiten, hulpmiddelen en onderwijsmogelijkheden, Het adviseren over mogelijke didactische en pedagogische benaderingen.

Figuur 4.6 Welke ondersteuning lijkt u onmisbaar?

Bij deze vraag hebben mensen meerdere antwoorden gegeven. Wat duidelijk naar voren komt is dat acht personen aangeven in de toekomst nog steeds geadviseerd te willen worden over de didactische en pedagogische benadering.

4.3 Ambulante begeleiding

SWOT-analyse

De SWOT (Strengths – Weaknesses – Opportunity's – Threat's)-analyse brengt intern de sterke en zwakke punten van onze dienst in beeld en geeft de externe kansen en bedreigingen weer. Deze analyse is mede tot stand gekomen door het kwaliteitsonderzoek met de titel 'Aantoonbaar Betere Ambulante Begeleiding'. Dit onderzoek is in 2009 door organisatieadviesbureau Van Beekveld & Terpstra uitgevoerd.

Sterkte 1. Veel expertise 2. Ab'ers werken klant gericht en vraaggestuurd 3. Werken aan verandering/ontwikkelingen en verbreden van de dienstverlening (producten) 4. Huidige klanten zijn zeer positief over de dienstverlening en hebben behoefte aan begeleiding	Zwakte 1. De dienst is niet zakelijk en commercieel gericht. Er is onvoldoende ondernemerschap. 2. De huidige AB-dienstverlening is niet clusteroverstijgend. 3. Weinig netwerkcontact binnen de gemeente Zoetermeer
Kansen 1. Coachen van leerkrachten wordt belangrijke taak 2. Scholen hebben behoefte aan bijscholing d.m.v. workshops/ themabijeenkomsten 3. Aansluiting vinden bij instanties binnen de gemeente Zoetermeer 4. Mogelijkheid om clusteroverstijgend een grote ambulante dienst te vormen binnen het samenwerkingsverband	Bedreiging 1. Politieke besluitvorming, waardoor de budgetten naar de samenwerkingsverbanden gaan. 2. Door de verwachte marktwerking hoeft ambulante dienstverlening niet meer bij de huidige AB-dienst besteed te worden; Concurrentie 3. Kleine dienst, kan door concurrentie van grote diensten niet blijven bestaan 4. Bezuiniging, waardoor er minder werk ontstaat; er zullen AB'ers ontslagen gaan worden

Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies

Om antwoord te kunnen geven op mijn onderzoeksvraag:

Wat zijn de afstemmingsmogelijkheden van mijn ambulante dienst binnen Passend Onderwijs en op welke manier kunnen wij een rol blijven vervullen?
ben ik eerst op zoek gegaan naar de antwoorden op mijn deelvragen:

5.1.1 Wat betekent Passend Onderwijs?

Met name door middel van het bestuderen van beleidsnotities, internetpagina's over Passend Onderwijs en het bijwonen van informatiebijeenkomsten, heb ik in hoofdstuk 2.1 het begrip Passend Onderwijs kunnen omschrijven. De intentie van Passend Onderwijs vind ik goed:

- Het onderwijs levert maatwerk aan alle leerlingen.
- Er wordt voor zorgleerlingen een passend onderwijsaanbod georganiseerd.
- Ouders krijgen meer zeggenschap in de keuze voor een school
- Leerkrachten zijn in staat gedifferentieerd te werken in de klas en stemmen af op verschillende onderwijsbehoeften en leerproblemen van individuele leerlingen.

Ik vind dit prachtige uitgangspunten. Hierdoor zou de kwaliteit van het onderwijs verhoogd worden. Toch ben ik bang dat de invoering van Passend Onderwijs voor problemen zal gaan zorgen. Met de invoering van Passend Onderwijs zal de rugzak verdwijnen en de inzet van ambulante begeleiding niet meer vanzelfsprekend zijn. Leerkrachten en ib'ers geven aan (zie hoofdstuk 4.2 en 5.1.2) dat zij zich zorgen maken over de invoering van Passend Onderwijs, omdat zij te weinig expertise in huis hebben. Er zal met de invoering van Passend Onderwijs nogal wat van de leerkrachten gevraagd gaan worden: zij moeten maatwerk leveren, waarbij ze gedifferentieerd moeten kunnen werken met de leerlingen. Doordat de huidige leerkrachten veelal nog niet toegerust zijn op deze taak, is het risico aanwezig dat Passend Onderwijs zorgt voor veel leerkrachten die thuis blijven, omdat ze de werkdruk niet aankunnen. Hier zullen uiteindelijk de leerlingen de dupe worden.

5.1.2 Hoe staan mijn collega's en ik in het veranderproces?

Door het afnemen van de kleurdrukdenktest is het duidelijk geworden dat mijn collega's en ik vrijwel hetzelfde binnen het veranderproces staan; wij denken en handelen in verandersituaties binnen dezelfde kleuren, nl. rood, groen en wit. Dit zorgt er mede voor dat wij een hecht team zijn en goed kunnen samenwerken in deze spannende tijd. De kleuren die onze dienst in mindere mate in zich heeft zijn blauw en geel. Volgens Caluwé is het dominante denken van de geeldrukdenker: *Hou rekening met het conglomeraat van belangen, partijen en actoren! Veranderaars moeten sensitief zijn voor politieke processen, voor (verborgen) macht en moeten actief coalities en compromissen sluiten.*

Wij zijn niet zakelijk ingesteld en missen ondernemerschap en het zakelijke component. Binnen het blauwdrukdenken geeft Caluwé aan dat de veranderaar de afgesproken uitkomst steeds voor ogen houdt. Alles wordt vooraf vastgelegd en gepland. Tijdens het teamoverleg waarbij de uitkomsten van de kleurdrukdenktest is besproken, zijn wij tot de conclusie gekomen dat het belangrijk is om onze 'gele en blauwe kant' te ontplooien. Het is noodzakelijk dat wij in gesprek gaan met verschillende partijen. Wij zullen gaan netwerken (geel) en voor de komende tijd een plan (blauw) maken waarin we onze nieuwe taken, rollen en mogelijkheden presenteren aan de besturen van de scholen.

5.1.3 Wat zijn de behoeften van de klanten die rechtstreeks met de leerlingen werken?

Iets minder dan 1/3 van de vragenlijsten is ingevuld en teruggestuurd. De opmerking van een aantal ib'ers dat de leerkrachten bij hen op school weinig besef hebben van de gevolgen van Passend Onderwijs is waarschijnlijk de rede hiervan. Het is dus belangrijk dat wij de leerkrachten uitvoerig op de hoogte stellen van Passend Onderwijs en in gesprek gaan met de directies en besturen van de scholen.

Ib'ers en leerkrachten maken zich zorgen over de invoering van Passend onderwijs (figuur 4.1). Ze geven aan dat ze te weinig expertise in huis hebben om de zorgleerlingen goed te kunnen onderwijzen (figuur 4.2). Bijna iedereen geeft aan dat de grootste knelpunten in de begeleiding aan leerlingen zijn: het afstemmen van de onderwijsbehoeften en het tekort aan tijd. Leerkrachten en ib'ers geven aan zowel tijd te kort te komen om de leerlingen individueel te begeleiden als te weinig tijd te hebben om aan deskundigheidsbevordering te kunnen doen m.b.t. zorgleerlingen.

De bevraagde leerkrachten en intern begeleiders zien in de toekomst allemaal een rol weggelegd voor de ambulant begeleider. Deze rol zou kunnen bestaan uit:

- Het uitvoeren van onderzoek naar de behoeften en mogelijkheden van de leerling
- Het geven van informatie over wettelijke mogelijkheden, faciliteiten, hulpmiddelen en onderwijsmogelijkheden
- Het adviseren over mogelijke didactische en pedagogische benaderingen (zie figuur 4.5 en 4.6)

Wanneer ik de uitkomsten van de vragenlijst bekijk, dan kom ik tot de conclusie dat er vooral behoefte is aan het coachen van leerkrachten en het onderzoeken van de onderwijsbehoeften van de leerling. Hier kunnen wij ons aanbod op aanpassen, zodat we nog beter aansluiten op de hulpvraag van de klant (zie hoofdstuk 5.2)

5.1.4 Wat houdt ambulante begeleiding in, na de invoering van Passend Onderwijs?

Ambulante begeleiding is in de toekomst niet meer vanzelfsprekend. Op 55% van de ambulante begeleiding wordt bezuinigd. De overige 45% gaat naar de samenwerkingsverbanden. Wij kunnen onmogelijk als kleine ambulante dienst blijven bestaan. In overleg met de directeur van de ZMLK school en mijn collega's hebben wij drie mogelijke toekomstscenario's op een rij gezet die ook besproken zijn binnen de regiegroep REC ZHM & N. Dit zijn scenario's waarin de ambulante begeleiding na de invoering van Passend Onderwijs mogelijk verder kan gaan. Bij de scenario's hebben wij de voor en nadelen met elkaar besproken.

Scenario 1: Commerciële dienst

In dit scenario vormt een nieuwe AB-dienst een commerciële dienst. Hierbij zullen meerdere (huidige) AB-diensten aansluiten van verschillende clusters.

Er is geen sprake meer van subsidie en de medewerkers zullen de opdrachten/middelen zelf moeten zien binnen te halen door producten te bieden die de klant afneemt.

Voordelen	Nadelen
- Onafhankelijk - Hoge kwaliteit van personeel - Je bepaalt je eigen specialisaties - Flexibele werkplekken/ werktijden	- Geen vast inkomen - Geen binding met doelgroep en expertise van centrum/ dienst - Vechten om het werk - Verlies van banen - Administratieve rompslomp - Leerlingen komen niet vanzelf

Scenario 2: In dienst van een samenwerkingsverband

Samenwerkingsverbanden ontvangen in de toekomst de middelen voor leerlinggebonden financiering. De samenwerkingsverbanden kunnen zelf ambulante begeleiders in dienst nemen. Dit scenario is er op gericht het in dienst nemen van ambulante begeleiders te stimuleren.

Voordelen	Nadelen
- Nieuwe start, nieuwe kans - Kennis delen met andere clusters - Kennis verbreden, verdiepen - Minder bureaucratie - Telefonische helpdesk - Groter hulpaanbod - Overzichtelijk voor scholen → weten waar ze moeten zijn met vraag	- Verlies van banen - Minder collega's (feedback, versnipperen) - Heel veel leerlingen (begeleiden van expertise) - Echte cluster/ zorgleerlingen krijgen minder aandacht/ geld

Scenario 3: Afdeling van een Onderwijsadviesbureau

In dit scenario is ambulante dienstverlening een afdeling van een reeds bestaand commercieel bureau. Dit bureau biedt tevens andere producten aan.

Voordelen	Nadelen
- Delen van expertise - Specialisaties - Leren commercieel denken/ meedrijven op bestaande kennis - Kwaliteitsvergroting	- Groter werkgebied → meer reistijd - Specialisaties - Verlies van banen - Nieuwe "selectie" personeel

5.2 Aanbevelingen

De vraag ligt nu bij iedere ab'er van de dienst persoonlijk: welke vorm spreekt je aan.

Duidelijk is dat er een verschuiving zal komen van de taken en rollen van de ambulant begeleider binnen Passend Onderwijs.

Uit de conclusies die in mijn onderzoek naar voren zijn gekomen, heb ik met behulp van Vijfeijken en Teurlings een overzicht gemaakt van de taken en rollen waar de ambulant begeleider zich in de toekomst meer op zal gaan richten:

Coaching, training en ontwikkeling van leerkrachten, school en samenwerkingsverband

- Ondersteunen bij vraagarticulatie (bij toelichting voortdurend onderzoeken waar de vraag ligt), signaleren en analyseren van professionaliseringsbehoefte van schoolteam en school
- Doorvertalen van ondersteuningsvraag naar gewenst aanbod ambulant begeleider, flexibel, proactief, vraaggericht en dialooggestuurd.
- Ontwikkelen en uitvoeren van passende ondersteuningstrajecten voor leerkracht (coaching) en andere professionals (intern begeleider, leerlingcoach, mentor, decaan, directeur), team en school
- Ontwikkelen van vormen van (praktische) kennisoverdracht (cursussen, workshops, consultaties, cursus klassenmanagement)
- (Flexibel en proactief) praktische kennis kunnen overdragen aan en begeleiden en coachen van leerkracht, schoolteam, van school, van samenwerkingsverband, gericht op het werken aan de handelingsbekwaamheid van de leerkracht. Hiervoor is het nodig ook in de klas (klassenmanagement) en in de school te komen, mee te draaien en 'on the job' te ondersteunen (oplossingsgericht), co-teaching
- Ondersteunen van leerkracht en school bij handelingsgericht werken.
- Ondersteunen van leerkracht/mentoren/school bij het leren opstellen van handelingsplannen.
- Participeren bij en meedenken over de ontwikkeling van zorgprofiel en PO binnen het samenwerkingsverband
- Ondersteunen van zorgprofiel naar de praktijk in samenwerking met andere ondersteunende diensten (clusteroverstijgend meedenken)

Ondernemendheid

- Managen van je eigen tijd i.v.m. efficiency en declarabel werken, werknemer zijn in een flexibele en zich ontwikkelende (netwerk)organisatie
- Jezelf op de kaart zetten (zichtbaar maken) door goed netwerken te ontwikkelen en samenwerking op te zoeken, je plek aan tafel verdienen, jezelf profileren in verschillende samenwerkingsverbanden
- Nieuw aanbod genereren ("ogen en oren"),
- Nieuw werk bedenken en binnenhalen (aan acquisitie doen). Ambassadeur van de eigen organisatie
- Verhelderen en bewaken van eigen rollen en verantwoordelijkheden in relatie tot die van andere partijen (school, ouders, samenwerkingsverbanden, Zorg-Advies -Team, werkveld)

Kenniscirculatie

- Participeren in diverse netwerken (zoals netwerken van ambulante diensten, Permanente Commissie Leerlingenzorg, SamenwerkingsVerbanden, Centrum voor Jeugd en Gezin) en zitting nemen in het Zorg-Advies-Team t.b.v. van eigen ontwikkeling en kenniscirculatie
- Zorgen dat je expert blijft ('op de troepen vooruit blijven lopen')
- Bevorderen van kenniscirculatie binnen de school en tussen school, hogescholen en universiteiten d.w.z. kennis in de school brengen, ervaringen terugkoppelen en nieuwe kennis opdoen (leren van je eigen praktijk)
- Benodigde experts in de scholen brengen (coördinator).

De dienst gaat met de onderstaande activiteiten direct van start. In de tweede kolom geef ik aan welke manier van denken het volgens de kleurenleer (Caluwé) vooral van de veranderaar vraagt. Hierin is duidelijk dat de kleuren blauw en geel, de kleuren zijn die wij de komende tijd gaan ontwikkelen. In de derde kolom is te lezen in welke fase van betrokkenheid deze activiteit zich afspeelt.

Activiteit	kleur	Fase van betrokkenheid
Eigen kennis blijven vergroten: - video interactietraining - handelingsgericht werken - co- teaching - klantgericht ondernemen	Wit	3 voorbereiden
Nieuwe taken en rollen in kaart brengen voor de dienst	Blauw	4 experimenteren
Nieuwe taken en rollen onder de aandacht brengen bij de beslissers (samenwerkingsverbanden, besturen)	Geel	5 experimenteren
Naamsbekendheid vergroten	Geel	5 experimenteren
Netwerken: in gesprek gaan met gemeente, directies van scholen	Geel	5 experimenteren
Uitbreiden van het voorlichtingsaanbod	Blauw	5 experimenteren
Scholen informeren over aanbod van de dienst	Groen	5 experimenteren
Deelnemen in diverse netwerken	Geel	5 experimenteren
Actief inspringen op vragen van scholen	Rood	5 experimenteren

Door onszelf nieuwe vermogens eigen te maken, weten we dat we beter in staat zijn om de uitdaging van het gehele veranderproces aan te gaan (groendrukdenken) en dat wij als persoon zullen groeien. We zullen alles wat om ons heen in beweging is op het gebied van Passend Onderwijs waarnemen en uitzoeken (witdrukdenken). Voor ons is het duidelijk: wij staan binnen het veranderproces als één team sterk. We doen het samen (rooddrukdenken). Ook al zijn wij er ons van bewust dat wij, na de bezuinigingen niet met z'n drieën als ambulante dienst verder kunnen.

Wanneer de ene deur sluit, opent er een ander.....

6.1 Reflectie op het onderzoeksproces

Het praktijkonderzoek. In het eerste jaar van de opleiding kreeg ik te horen dat de opleiding dáár eigenlijk om draait. Tijdens dit jaar heb ik ervaren dat het onderzoek niet alleen het belangrijkste, maar ook het meeste werk is. Er zijn weken geweest dat ik met het onderzoek in mijn hoofd naar bed ging, er over droomde en weer wakker werd met vragen als: “Wat wil ik nu eigenlijk onderzoeken?” en “Wat is een goede onderzoeksvraag die alles omvat?” Waar ik tijdens het onderzoek het meest tegenaan ben gelopen is het up to date willen zijn over de invoering van Passend Onderwijs. Als een spons ben ik informatie gaan verzamelen. Steeds wanneer ik dacht dat ik alles op een rijtje had kwam ik meer informatie tegen. Ik vond het lastig om uit deze informatie het belangrijkste te selecteren. Mijn critical friends hebben me geholpen om te kaderen. Ik ben uitgegaan van de brief van de minister aan de Tweede Kamer (verzonden in november). Ik heb mezelf hierna een halt toe geroepen om niet meer het internet af te zoeken naar nieuwe informatie over Passend Onderwijs voor dit onderzoek.

Tijdens het schrijven van het onderzoek hebben ‘De fasen van betrokkenheid’ mij handvatten gegeven om structuur te krijgen in mijn onderzoek. Ik heb geleerd om structuur aan te brengen door een ‘mindmap’ te maken voor mezelf. Dit heeft me geholpen om te focussen op de belangrijkste onderwerpen. Het maakte het proces visueel en gestructureerd.

Ik vond het best een beetje spannend om het veranderingsproces van de dienst te begeleiden. In Hoofdstuk 1 heb ik beschreven dat ik graag de drijvende kracht wilde zijn. Dit is me wel gelukt. Door om de week een teamoverleg te plannen waarbij alle informatie die ik had verzameld te bespreken, zorgde ik ervoor dat mijn collega’s onderdeel waren van het proces. De fasen van betrokkenheid hebben wij als een team doorlopen. Wij zijn met elkaar afgestapt van een afwachtende houding en hebben daarvoor in de plaats een proactieve houding aangenomen. Van weerstand is geen sprake geweest. Mijn collega’s hebben mij gesteund wanneer ik even aan niets anders dan het onderzoek kon denken. Een tegenvaller voor mij was het aantal ingevulde vragenlijsten van de ib’ers en leerkrachten. Zelfs na een reminder bleef het aantal op 11. Juist op deze momenten hebben mijn collega’s mij gesteund en hebben we met elkaar de uitkomsten bekeken. Ik heb ook steeds meer plezier gekregen in de gesprekken die ik heb gevoerd met diverse partijen over Passend Onderwijs. Doordat ik nu goed op de hoogte ben van alle ontwikkelingen en ik weet waar de mensen op de werkvloer behoeften aan hebben, voel ik mij gesterkt wanneer ik een gesprek heb met iemand van een schoolbestuur of de gemeente. Mijn gespreksvaardigheden zijn gegroeid. Ik ben hierdoor zelfverzekerder en ik zal hier in de toekomst nog veel aan hebben.

Het doet mij ook erg goed dat ik van de mensen met wie ik tot nu toe in gesprek ben geweest, te horen krijg dat ze de expertise van de ambulant begeleiders niet willen missen en dat zij erg tevreden zijn over onze dienst. Dat maakt dat je weer weet waar je het voor doet. Mensen weten ons nu te vinden.

6.2 Reflectie op de onderzoeksopbrengsten

Mijn collega's zijn blij met dit onderzoek. Hierdoor is inzichtelijk gemaakt dat wij moeten werken aan ondernemerschap. Tevens zijn wij nu goed op de hoogte van alle laatste ontwikkelingen over Passend Onderwijs. Ook volgend jaar blijven wij om de week samen komen voor overleg. Minstens één van ons neemt deel aan een bijeenkomst waar gesproken wordt over Passend Onderwijs, bv vanuit de gemeente, een bijeenkomst of de regiegroep. Deze proactieve houding past ons helemaal.

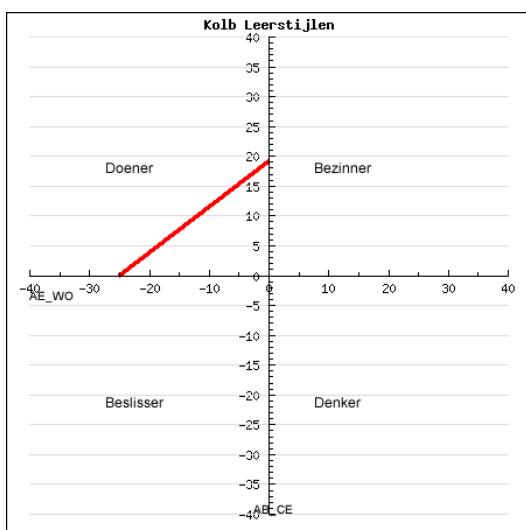
Zoals ik in hoofdstuk 5.2 beschreef: wij moeten voor onszelf een keuze gaan maken. Wat wil ik? Een grote commerciële dienst spreekt mij persoonlijk niet zo aan. Ik vind het een nadeel dat je als dienst dan niet verbonden bent aan een school. Dit proces heeft me wel aan het denken gezet: is dit beroep passend voor mij en ga ik mee in het hervormen van een ambulante dienst? Ik weet het niet. Ik twijfel. Met elkaar hebben we afgesproken om de proactieve houding die we nu hebben, vol te houden. Netwerken is op dit moment het meest gebruikte woord binnen onze dienst. Een nieuw doel is nu: zorgen dat wij alle drie tegen de tijd dat de verandering daar is, een goed passende werkplek hebben gevonden. Als ambulant begeleider of niet.

6.3 Reflectie op mijn eigen leerproces

De psycholoog Kolb deed onderzoek naar verschillende manieren van leren van mensen en hij onderscheidde er vier, die hij als fasen die van elkaar afhankelijk zijn kon vastleggen. Deze vier leerfasen kunnen worden beschreven in termen van de vaardigheden die bij die fasen horen.

- * Concreet ervaren ('toepasser/ beslisser')
- * Waarnemen en overdenken ('waarnemer/ bezinner')
- * Abstracte begripsvorming ('nadenker')
- * Actief experimenteren ('doener')

Mensen hebben een voorkeursstijl waar ze het liefst mee beginnen en waaraan ze de meeste tijd besteden. Ik heb de Kolb leerstijltest ingevuld. Hier kwam het volgende uit:

Overduidelijk ben ik een **doener**. Dat kwam tijdens het onderzoek ook duidelijk naar voren. Het liefst wilde ik direct vragenlijsten maken en het onderzoek gaan schrijven. Hierin ben ik soms door mijn enthousiasme tegen een blokkade aangelopen en werden mij kritische vragen gesteld: waarom kies je deze weg? Waar baseer je dat op? Vragen die door critical friends en begeleider werden gesteld en niet altijd even vrolijk door mij werden ontvangen. Ik was in gedachte immers al bij de finishlijn en nu moest ik weer bij start beginnen. Juist hierdoor heb ik geleerd om me te verdiepen in theorieën: Wat is Passend Onderwijs? Hoe zit een veranderingsproces in elkaar? Door hierover te lezen merkte ik dat ik me minder onzeker voelde wanneer ik bv met mijn collega's mijn bevindingen besprak. Ik overdenk alles nu meer en ben misschien een klein beetje minder impulsief....

Tijdens een bijeenkomst in Zoetermeer over de invoering van Passend Onderwijs werd meegedeeld dat Passend Onderwijs een jaar werd uitgesteld. De minister heeft in een brief aan de Tweede Kamer het volgende geschreven¹³:

De afgelopen maanden is verschillende keren gedebatteerd met de Tweede Kamer over de invoering van Passend Onderwijs.

Uit het debat, dat de afgelopen maanden is gevoerd over de invoering van een nieuw stelsel voor passend onderwijs, is gebleken dat een grote meerderheid in de Kamer voorstander is van het voorgestelde stelsel voor Passend Onderwijs. Wel leeft breed de zorg te komen tot een zorgvuldige invoering hiervan en is de wens geuit daartoe de bezuiniging op passend onderwijs te temporiseren.

Bij de begrotingsvoorbereiding voor 2012 zijn wij tot het volgende voorstel gekomen.

In plaats van een bezuiniging van 50 miljoen euro in 2012 en een structurele bezuiniging van 300 miljoen euro vanaf 2013, start de bezuiniging pas in 2013 met een bedrag van 100 miljoen euro, oplopend naar 200 miljoen euro in 2014 en structureel 300 miljoen euro vanaf 2015.

In het zoeken naar een goede oplossing richting het parlement hebben wij aansluiting gezocht bij diverse moties die zijn ingediend met betrekking tot passend onderwijs. Door de temporisering wordt het tevens mogelijk de personele gevolgen van de bezuiniging beter op te vangen, zodat bestaande expertise van personeel behouden kan blijven en gedwongen ontslagen zo veel mogelijk kunnen worden voorkomen.

Temporisering van de bezuiniging op passend onderwijs doet niets af aan de eerder gedane voorstellen voor de breed in de Kamer gedragen stelselwijziging passend onderwijs. Wel biedt het de ruimte om het door de onderwijsorganisaties gewenste overleg aan te gaan over de wijze waarop de invoering van het passend onderwijs vanaf 2012 binnen de nieuwe budgettaire kaders het beste gerealiseerd kan worden. Voor de zomer zullen wij u daarover in de reeds toegezegde rapportage nader informeren.

De bezuinigingen op passend onderwijs wordt getemporeerd. De doelstelling van de beide voorstellen blijft hetzelfde. Wel geeft het de betrokken partijen meer mogelijkheden zich voor te bereiden op het beleid en de budgettaire consequenties. De te behalen doelen uit het Regeerakkoord blijven onverminderd van kracht.

Samengevat betekent dit dat de bezuinigingen starten in 2013 en langzaam op zullen lopen. Door het uitstellen van de bezuinigingen op Passend Onderwijs krijgen scholen meer tijd en gelegenheid een zorgprofiel op te stellen en zich goed voor te bereiden op het nieuwe beleid. Voor de ambulant begeleider betekent dit dat er een jaar extra tijd is om onszelf onmisbaar te maken....

¹³ Brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Marja van Bijsterveldt-Vliegenthart aan De voorzitter van de tweede kamer. Datum: 13 april 2011
<http://www.passendonderwijs.nl/files/media/nieuws/briefbezuinigngapril.pdf>

Literatuurlijst

Artikelen.

- Boerman, R.(2008). *Hoe een ambulant begeleider voor beweging zorgt.* Zorgprimair, CNV-vakblad voor het primair en speciaal onderwijs (no.7/2007)
- Ghaemina, S. (15 juli 2009) *Passend Onderwijs gaat over leraar, niet leerling.* TROUW 2010

Brief

- Brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Marja van Bijsterveldt-Vliegenthart aan De voorzitter van de tweede kamer. Geschreven op 31 januari 2011
- Brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Marja van Bijsterveldt-Vliegenthart aan De voorzitter van de tweede kamer. Geschreven op 13 april 2011

Boeken.

- Boerman, R & Ebskamp, J. (2001). *Een waardevolle leraar; praktische ethiek voor het basisonderwijs.* HB uitgevers, Baarn.
- Caluwé, I & Vermaak, H. (2006) *Leren veranderen, een handboek voor de veranderkundige.* Kluwer.
- Franken, J & Mil, J. (2009) *Ondernemen doe je!* Business Contact
- Furman, B & Ahola, T. (2009) *Reteaming: oplossingsgericht werken als veranderstrategie.* Uitgeverij Nelissen. Soest
- Harinck, F. (2006). *Basisprincipes praktijkonderzoek.* Garant, Antwerpen
- Koememan, H. (2004). *Interne communicatie als managementinstrument.*
- Lingsma, M (2003) *Aan de slag met teamcoaching.* Nelissen. Soest
- Ponte, P. (2003). *Onderwijs van eigen makelij.* Procesboek actieonderzoek in scholen en opleidingen. Nelissen. Soest
- Ruijsenaers, W. (1996). *Inclusief Onderwijs.* In: *Inclusief Onderwijs.* Wolters Noordhoff, Groningen
- Van Beekveld & Terpstra (2009) *Aantoonbaar Betere Ambulante Begeleiding,* Hoorn
- Vijfeijken, M & Teurlings, C (2010) *Ambulant begeleiders Op zoek naar nieuwe taken en rollen,* Tilburg IVA beleidsonderzoek en advies.

Internetpagina's:

- www.minocw.nl
- www.passendonderwijs.nl
- <http://www.moaweb.nl/bibliotheek/digitaal-woordenboek/o/actie-onderzoek>
- <http://www.ouders.net/school-en-thuis/passend-onderwijs.html>
- <http://www.passendonderwijs.nl/13/2/wettelijke-vertaling-zorgplicht.html>
- http://www.passendonderwijs.nl/files/media/beleid_passend_onderwijs/2010BriefECPOonderzoeken.pdf
- <http://nl.wikipedia.org/wiki/Ethiek>
- <http://www.moaweb.nl/bibliotheek/digitaal-woordenboek/o/actie-onderzoek>
- <http://www.startendeleraren.nl/startendeleraar/reflectie/actieonderzoek/>
- <http://www.qualiteit.nl/hand.htm> (afbeelding +info)
- <http://www.moaweb.nl/bibliotheek/digitaal-woordenboek/o/actie-onderzoek>
- http://nl.wikipedia.org/wiki/Kurt_Lewin (action research)
- Kleurdrukdenken: <http://www.che.nl/users/jcv/kleur/>
- http://www.cnvo.nl/fileadmin/user_upload/PDF/Nieuwsbrief_Passend_onderwijs__januari_2011.pdf
- http://www.cnvo.nl/fileadmin/user_upload/PDF/Artikelen_alg/0201_MR_Brief_OCW_Passend_Onderwijs.pdf
- CBAM: <https://www.surfgroepen.nl/sites/agendavorming/Documenten/Agendavorming-cbam.pdf>

Bijlage 1: Vragenlijst leerkrachten en ib'ers

Beste collega's,

Passend onderwijs is een feit. Vanaf augustus 2012 wordt verwacht van alle scholen dat zij passend onderwijs bieden aan de leerlingen.

De kern van Passend Onderwijs is het uitbreiden van de kansen op de beste ontwikkeling voor ieder kind. Het gaat om het leveren van maatwerk in het onderwijs voor zowel kinderen die extra zorg nodig hebben als ook voor de kinderen die zonder extra zorgondersteuning onderwijs volgen.

Het kabinet heeft een ontwikkelingskader opgesteld dat bestaat uit de volgende uitgangspunten:

- Passend Onderwijs houdt in dat een kind, door middel van overleg tussen schoolbestuur en ouders, op een school wordt geplaatst waar de mogelijkheden van het kind het meest tot zijn recht kunnen komen.
- De kwaliteit van het onderwijs goed moet zijn.
- Leerkrachten moeten voldoende bekwaam zijn om Passend Onderwijs in de klas te realiseren:

→ leerkrachten hebben voldoende bagage om te kunnen omgaan met verschillen tussen leerlingen.

→ leerkrachten zijn in staat om te signaleren wanneer een leerling extra zorg nodig heeft.

Als dat zo is, dan voorzien de docenten zelf in die behoefte of schakelen ze hulp in, zonder al te veel bureaucratie.

- Het proces van indicatiestelling moet minder bureaucratisch en moet meer handelingsgericht zijn. Dat wil zeggen dat het antwoord moet geven op de volgende vraag: wat willen we met deze leerling bereiken in het onderwijs en wat is daarvoor nodig?

Wij, als ambulante dienst voor zeer moeilijk lerende kinderen, zouden graag van u willen weten waar u in de begeleiding van zorgleerlingen binnen cluster 3 behoeften aan heeft. Op deze manier kunnen wij ons als dienst zo goed mogelijk voorbereiden op de veranderingen die Passend Onderwijs teweeg gaan brengen en kunnen wij aansluiten op uw behoeften.

Graag vragen wij hierbij of u enige tijd wilt investeren in de beantwoording van de onderstaande 5 vragen.

De uitkomsten van de vragenlijst zal Esther van Meurs verwerken in een behoeften- onderzoek voor de opleiding Ambulante begeleiding.

In dit onderzoek gaat het om uw mening. Er bestaan geen goede of foute antwoorden. U hoeft geen naam op de vragenlijst te zetten, alleen uw functie.

De vragenlijst kan ingevuld retour gemaild worden naar:

evanmeurs@ of opgestuurd worden naar:

Esther van Meurs

Heeft u vragen over deze vragenlijst, dan kunt u contact opnemen met Esther van Meurs

Tel: 079-3451036 (maandag en woensdag)

Alvast bedankt voor uw medewerking!

Vragenlijst

Functie:

1. In welke mate maakt u zich zorgen om de gevolgen van passend onderwijs?

Geen zorgen O O O O O veel zorgen

Over welke onderdelen maakt u zich zorgen en waarom?

.....

.....

2. U heeft ervaring met leerlingen met speciale onderwijsbehoeften. Wat zijn knelpunten in de dagelijkse begeleiding van deze leerlingen?

.....

.....

3. Welke leerkrachtcompetenties vindt u belangrijk voor het begeleiden van leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte?

Geef de competenties een cijfer van 1 t/m 7 waarbij 1 de belangrijkste competentie is voor jou en 7 het minst belangrijk.

<u>Interpersoonlijke competentie</u> : zorgen dat er tijdens de lessen en in de klas een goede sfeer van omgang en samenwerken met de leerlingen heerst.	
<u>Pedagogische competentie</u> : zorgen voor een veilige leeromgeving in de klas. Bevorderen van de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van de leerlingen. De leerling helpen een zelfstandig en verantwoordelijk persoon te worden.	
<u>Vakinhoudelijke en didactische competentie</u> : zorgen voor een krachtige leefomgeving in de klas. Leerlingen helpen om zich de culturele bagage eigen te maken die iedereen in de samenleving nodig heeft om volwaardig te kunnen functioneren.	
<u>Organisatorisch competent</u> : zorgen voor een overzichtelijke, ordelijke, taakgerichte sfeer in de klas en tijdens de lessen.	
<u>Competent in samenwerken met collega's</u> : zorgen dat het werk en dat van zijn collega's op school goed op elkaar afgestemd is. Bijdragen aan het goed functioneren van de schoolorganisatie.	
<u>Competent in samenwerken met de omgeving</u> : zorgen dat het eigen handelen en dat van anderen buiten de school (bijvoorbeeld ouders of instanties) goed op elkaar afgestemd zijn.	
<u>Competent in reflectie en ontwikkeling</u> : nadenken over eigen beroepsopvattingen en bekwaamheid en voortdurend bezig zich verder te ontwikkelen en te professionaliseren.	

4. Ziet u een rol weggelegd voor de ambulante dienstverlening als partner in de zorg na de invoering van passend onderwijs?

Nee / Ja (doorstrepen wat niet van toepassing is)

Zo ja, welke rol ziet u weggelegd voor de ambulante begeleiding? (Meerdere antwoorden zijn mogelijk)

- ☐ Onderzoek naar de behoeften en mogelijkheden van de leerling, d.m.v. klassenbezoek en gerichte observaties;
- ☐ Onderhouden van contacten met de leerling via het voeren van korte gesprekjes tijdens het klassenbezoek.
- ☐ Adviseren over de pedagogische aanpak;
- ☐ Het adviseren over mogelijke didactische en pedagogische benaderingen;
- ☐ Het geven van informatie over wettelijke mogelijkheden, faciliteiten, hulpmiddelen en onderwijsmogelijkheden;
- ☐ Het adviseren over gebruik van aangepaste programma's en leermiddelen
- ☐ Het helpen bij het volgen en in kaart brengen van de ontwikkeling van de leerling (toetsmogelijkheden/leerlingvolgsysteem);
- ☐ Een intermediair zijn tussen leraren ouders/verzorgers, beroepsopvoeders en hulpverlenende instanties;
- ☐ Het informeren en adviseren van school en ouders bij schoolkeuze, in het geval van schoolwisseling;
- ☐ Het aanwezig zijn bij diverse overlegmomenten op school (klein overleg, intern overleg, groot overleg);
- ☐ Het verzorgen van de verslaglegging van deze overlegmomenten;
- ☐ Het desgewenst aanbieden en verzorgen van een rondleiding op de zmlk school
- ☐ Het ondersteunen bij het opstellen van het handelingsplan;
- ☐ Het aansturen van het proces rond de herindicatie;
- ☐ Meedenken over de toekomstmogelijkheden van de betrokken leerling;
- ☐ presentaties aan het team met betrekking tot:
 - Algemene voorlichting voorafgaand aan de plaatsing van een leerling;
 - Aan een thema gerelateerde onderwerpen, bv Downsyndroom, zelfstandig werken
- ☐ anders nl.....

5. Welke ondersteuning vanuit de ambulante dienst lijkt u onmisbaar in de toekomst?

.....